

بازنگری تجربه

برنامه ریزی توسعه آموزش و پرورش در ایران

برنامه دوم توسعه ۱۳۷۸-۱۳۷۴

نویسنده: عبدالحسین نفیسی

معرفی مقاله

تاکنون در تجزیه و تحلیل تحولات برنامه ریزی توسعه در ایران، تجارب دوره ۱۳۲۸ - ۱۳۶۸ طی مقالاتی از همین نویسنده در فصلنامه تعلیم و تربیت منتشر شده است. مقاله حاضر به تحلیل تجربه برنامه دوم توسعه آموزش و پرورش اختصاص دارد. در این مقاله کوشش شده است حتی المقدور بارعایت بنیان نظری و سیاق طبقه بندی مطالب مقاله های گذشته و باز هم فقط در محدوده نظام برنامه ریزی توسعه، تجربه جدید کشور در تدوین، تصویب و شروع به اجرای برنامه دوم توسعه آموزش و پرورش - به مفهوم جامع آن - بررسی شود. نویسنده ضمن توصیف اقداماتی که در زمینه چند مقوله تدوین و طراحی، تلفیق، تصویب، اجرا و نظارت بر اجرای برنامه در نظام برنامه ریزی توسعه بخش آموزش و پرورش صورت گرفته است، تأثیر این تجربه را در اصلاح و تعدیل جهت گیری تحولات گذشته، تجزیه و تحلیل کرده، نکات مهم و دست آوردها را تبیین و نکاتی را که در ادامه این اقدامات باید مورد توجه قرار گیرد، مشخص می کند.

از آقای عبدالحسین نفیسی، عضو هیأت تحریریه فصلنامه و کارشناس ارشد سازمان برنامه و بودجه که به سنت شایسته ثبت تجربه ها و نقد آن پای بند و وفادار مانده اند و نتایج حاصله را به شکل مقاله در اختیار فصلنامه قرار می دهند، تشکر و قدردانی می شود.

قدمه:

در چهار مقاله گذشته، تجربه برنامه‌ریزی توسعه آموزش و پرورش در ۴ دهه گذشته (۱۳۶۸ - ۱۳۲۸) بحث و بررسی شد و در پایان مقاله چهارم درس‌هایی که از تجربه‌های گذشته می‌توان آموخت به اختصار بیان شد.

در این مقاله سعی می‌شود سومین تجربه برنامه‌ریزی توسعه آموزش و پرورش پس از استقرار جمهوری اسلامی ایران - حتی المقدور با رعایت بنیان نظری و سیاق طبقه‌بندی مطالب مقاله‌های گذشته و بازهم فقط در محدوده نظام برنامه‌ریزی - معرفی، بررسی و نقد شود و در پایان، میزان تجربه اندوزی نهادهای مرتبط با برنامه‌ریزی توسعه آموزش و پرورش ارزشیابی شود.

برای آن‌که پیوستگی مطالب این مقاله با مقاله‌های گذشته حفظ شود و از تکرار نابجای رشته‌های پیشین احتراز شود، در این مقدمه به ذکر چند نکته مهم در زمینه تعاریف، اصطلاحات و شیوه ارائه موضوعات به شرح زیر اکتفا می‌شود:

۱- گفته شد که تحولات نظام برنامه‌ریزی توسعه در ایران در سه مرحله انجام گرفته است: مرحله نخست، مرحله تمرکز مسؤولیت‌هاست که دوره برنامه‌های اول تا چهارم عمرانی کشور (از ۱۳۲۷ تا ۱۳۵۱) را در بر می‌گیرد. دوم، مرحله تفکیک مسؤولیت‌هاست که دوره برنامه‌های پنجم و ششم عمرانی کشور (۱۳۵۱ تا ۱۳۵۷) را شامل می‌شود. سوم، مرحله زمینه‌سازی برای مشارکت است که تجربه‌های اول و دوم برنامه‌ریزی در جمهوری اسلامی ایران (۱۳۶۲ تا ۱۳۶۸) به آن تعلق دارد. سومین تجربه برنامه‌ریزی پس از استقرار نظام جمهوری اسلامی در واقع ادامه همان مرحله سوم و تقویت امر زمینه‌سازی برای مشارکت است. کیفیت و چگونگی این امر به هنگام معرفی و بررسی تفصیلی این تجربه توضیح داده خواهد شد (مأخذ ۱ - ص ۱۱).

۲- قلمرو "آموزش و پرورش" همانند مقالات گذشته، کلیه آموزش‌هایی است که به طور پیوسته از دوره ابتدایی تا دوره‌های عالی دانشگاهی در نظام رسمی آموزش و پرورش ارائه می‌شود. همچنین در برگیرنده آموزش‌های غیر رسمی سوادآموزی و حرفه‌آموزی بزرگسال نیز می‌باشد. بنابراین در این بررسی "آموزش و پرورش" با مفهوم جامع و گسترده آن مورد نظر است.

۳- مقصود از برنامه‌ریزی توسعه آموزش و پرورش، مجموعه فعالیت‌هایی است که در

قالب نظام موجود آموزش و پرورش و با توجه به روابط و مختصاتی که حاصل برنامه ریزیهای درسی و آموزشی است، برای هدایت فرآیند رشد و گسترش اجزای متشکله نظام به صورتی مفید و کارا و منطبق با هدفها و سیاستهای برنامه توسعه بخشهای اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی تهیه می شود. (مأخذ ۲ - ص ۱۹).

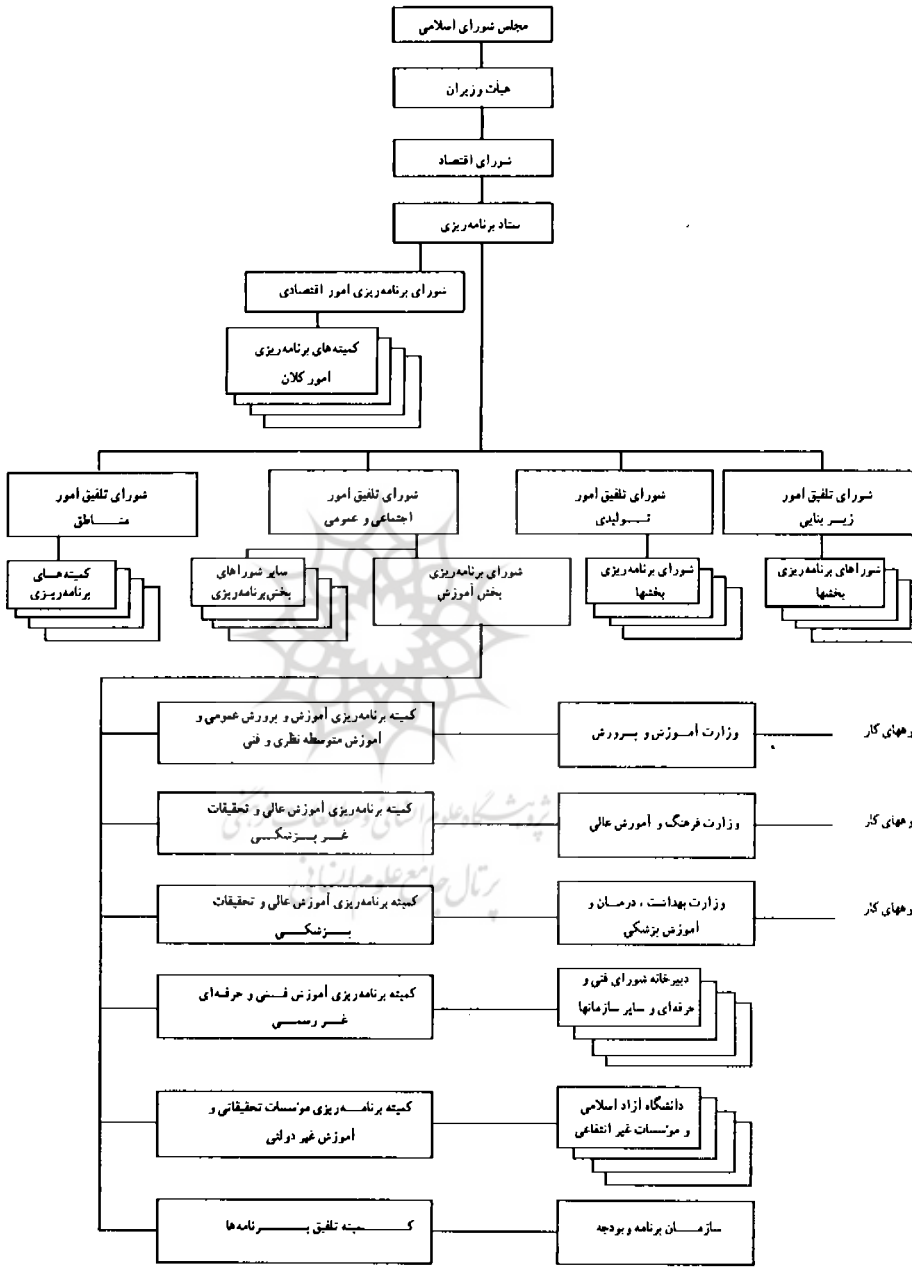
۴- در این مقالات اصولاً "برنامه ریزی در سطح ملی (و نه استانی، منطقه ای یا دستگاهی) و برنامه ریزی توسعه میان مدت (نه یکساله) [بودجه ریزی | یادرازمدت | آمایش سرزمین | بررسی می شود.

۵- در این مقاله عملکرد نظام برنامه ریزی توسعه آموزش و پرورش براساس طبقه بندی عملیاتی که به ترتیب در آن صورت می گیرد، یعنی طراحی برنامه (شامل مطالعات، بررسیها و طراحی فنی برنامه)، تلفیق برنامه (شامل بررسیهایی که منجر به اصلاح و تعدیل هدفها و سیاستها و برنامه های تفصیلی بخشها در چهارچوب و هماهنگی با برنامه کلان توسعه و مصوبات مراجع سیاستگذاری می شود)، تصویب برنامه (شامل تعیین نهایی وضعیت برنامه در مراجع قانونگذاری)، اجرای برنامه (شامل کلیه عملیات مرتبط با اجرای برنامه در دستگاههای اجرایی) و نظارت بر اجرای برنامه (شامل کلیه عملیات مرتبط با هدایت و نظارت بر اجرای برنامه ها و رفع موانع اجرایی آنها) نقد و بررسی می شود. (مأخذ ۳ - ص ۳۷ تا ۴۰). بنابراین در این نوشته محتوا (هدفهای کیفی و کمی، خط مشی و سیاستها، اقدامات و برنامه های اجرایی) و نیز روشهای برنامه ریزی توسعه (چگونگی محاسبه هدفها، معیارها، ضوابط و شیوه های محاسبه منابع انسانی، کالبدی و مالی و امثال آن) مورد بحث قرار نمی گیرد.

معرفی نظام برنامه ریزی توسعه آموزش در برنامه دوم توسعه

نظام برنامه ریزی برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور در تیرماه سال ۱۳۷۱ به تصویب نهایی شورای اقتصاد رسید و به دستگاههای اجرایی ابلاغ شد. این نظام که ساختار آن در نمودار (۱) نشان داده شده است، تا حدودی مشابه نظام برنامه ریزی برنامه اول توسعه بود؛ ولی در مجموع جهت گیری آن به شکلی بود که امر تلفیق برنامه به طور کلی در نهادهای تحت اشراف کامل سازمان برنامه و بودجه صورت می گرفت. همان طور که در نمودار (۱) دیده می شود، بالاترین مرجع این نظام پس از هیأت دولت و شورای اقتصاد که

نمودار (۱) تشکیلات نظام برنامه‌ریزی برنامه دوم توسعه

مأخذ: برگرفته از نمودارهای مندرج در صص ۲۴ و ۲۹ مأخذ

در ماوراء سازمان برنامه و بودجه قرار می‌گیرند، شورای برنامه ریزی اموراتصادی است. این شورا را کمیته‌های برنامه ریزی جنبه‌های کلان اقتصادی - اجتماعی در امور تخصصی یاری می‌رسانند. پس از آن ۴ شورای تلفیق برنامه‌های بخشی هر یک با ۲ تا ۵ شورای برنامه ریزی بخشی قرار دارند. وظیفه برنامه ریزی بخش آموزش و پرورش برعهده شورای برنامه ریزی آموزش است که به همراه ۴ شورای برنامه ریزی بخشهای دیگر در حیطة مسؤولیت شورای تلفیق بخشهای امور اجتماعی و عمومی قرار می‌گیرد.

ساختار شورای برنامه ریزی آموزش و کمیته‌های تخصصی برنامه ریزی وابسته به آن در نمودار (۱) نشان داده شده است. ترکیب اعضا و حیطة مسؤولیت‌های کمیته‌های برنامه ریزی به شرح زیر بوده است (مأخذ ۴ ص ص ۱۰ تا ۳۹):

شورای برنامه ریزی آموزش: با عضویت وزرای آموزش و پرورش (رئیس شورا) فرهنگ و آموزش عالی، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، کار و امور اجتماعی، نماینده سازمان برنامه و بودجه (دبیر شورا)، نماینده مؤسسات آموزشی غیر دولتی (رئیس دانشگاه آزاد اسلامی به شورا دعوت شد) و ۳ نفر از متخصصان (سه نفر از معاونان مسؤل امر برنامه ریزی آموزشی از سه وزارتخانه آموزشی) به عنوان اعضای اصلی و ۵ نفر از کارشناسان دانشگاهیان به عنوان مدعوین ثابت و ۳ نفر از نمایندگان مجلس شورای اسلامی (عضو کمیسیونهای مرتبط با آموزش و برنامه و بودجه) به عنوان ناظر و نیز تعدادی مدعوین موردی تشکیل شد. این شورا کمیته‌های برنامه ریزی زیر را برای تدوین نهایی برنامه توسعه آموزش در زمینه‌های تخصصی خود برگزید:

- کمیته برنامه ریزی آموزش عمومی و آموزش متوسطه نظری و فنی و حرفه‌ای، به مسؤولیت معاون وزارت آموزش و پرورش در امور برنامه ریزی و شرکت کارشناسان ذیربط، عهده دار تدوین برنامه‌های آموزش دوره‌های پیش از دبستان، ابتدایی، راهنمایی تحصیلی، متوسطه (اعم از عمومی، فنی و حرفه‌ای و نظام جدید)، کودکان تیزهوش، کودکان استثنایی، امور پرورشی، آموزش گروههای خاص (عشایر، ایتاگران، فرزندان شاهد)، تربیت معلم و آموزش ضمن خدمت، سوادآموزی و آموزش بزرگسالان.

- کمیته برنامه ریزی آموزش عالی و تحقیقات غیر پزشکی، به مسؤولیت معاون وزارت فرهنگ و آموزش عالی در امور برنامه ریزی و شرکت کارشناسان ذیربط، عهده دار تدوین برنامه‌های آموزش عالی و تحقیقات در کلیه رشته‌ها به استثنای گروه پزشکی و

پیراپزشکی.

- کمیته برنامه ریزی آموزش عالی و تحقیقات پزشکی، به مسؤلیت معاون وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در امور برنامه ریزی و شرکت کارشناسان ذیربط، عهده‌دار تدوین برنامه های آموزش عالی و تحقیقات گروه پزشکی و پیراپزشکی.
- کمیته برنامه ریزی موسسات تحقیقاتی و آموزشی غیر دولتی، به مسؤلیت نماینده مؤسسات آموزشی غیر دولتی عضو شورای برنامه ریزی آموزش و شرکت کارشناسان ذیربط، عهده دار تدوین برنامه های توسعه مرتبط با مؤسسات آموزشی غیر دولتی در کلیه سطوح و مؤسسات تحقیقاتی غیر دولتی.

- کمیته برنامه ریزی آموزش فنی و حرفه ای غیر رسمی، به مسؤلیت دبیرکل شورای عالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه ای کشور (مدعو ثابت عضو شورای برنامه ریزی آموزش) و شرکت کارشناسان ذیربط، عهده دار تدوین برنامه آموزش فنی و حرفه ای غیر رسمی در کلیه زمینه های تخصصی.

- کمیته تلفیق برنامه‌های آموزشی، به مسؤلیت دبیر شورا و عضویت مسؤلان کمیته های برنامه ریزی فوق الذکر، عهده دار تلفیق برنامه های ارائه شده به وسیله کمیته های پنجگانه. در جریان کار نظام برنامه ریزی اصولاً این کمیته تشکیل نشد. و وظیفه آن را سازمان برنامه و بودجه برعهده گرفت.

تفاوتهای بارز ساختار نظام برنامه ریزی برنامه دوم توسعه با ساختار نظام برنامه ریزی برنامه اول توسعه در نکات زیر خلاصه می شود:

- در برنامه اول توسعه، شورای برنامه ریزی بخش فعالیت گسترده تری داشت؛ به طوری که آموزش و فرهنگ (شامل فرهنگ و هنر، جهانگردی، صدا و سیما) در یک شورا بررسی می شد و نتیجه کار به سازمان برنامه و بودجه ارسال می شد. اما در برنامه دوم، با محدودتر شدن فعالیت شوراها، برنامه ریزی بخش، شورای تلفیق برنامه های بخشها با عضویت مسؤلان و کارشناسان سازمان برنامه و بودجه تشکیل شد و به یاری این سازماندهی، سازمان برنامه و بودجه امکان یافت برای تلفیق برنامه ها با دست بازتری برنامه‌های پیشنهادی شوراها، برنامه ریزی را تعدیل کند.

- در برنامه دوم توسعه، برای توجه به بخش خصوصی اولاً در سطح کلان و به عنوان کمیته ای وابسته به شورای برنامه ریزی امر اقتصاد "کمیته برنامه ریزی خصوصی سازی

و ایجاد رقابت " تشکیل شد، ثانیاً در سطح بخشها به طور عموم کمیته ای برای بررسی برنامه‌های لازم در بخش خصوصی شکل گرفت و نیز در بخش آموزش برای فعالیتهای مؤسسات آموزشی و تحقیقاتی غیر دولتی کمیته ای خاص در نظر گرفته شد. این حد توجه به بخش خصوصی در تاریخ برنامه ریزی توسعه کشور بی سابقه است. این تمهیدات به همراه تأکیدی که در دستورالعملهای تدوین برنامه بر توجه به بخش غیر دولتی شده بود سبب شد که اصولاً در متن تفصیلی برنامه های هر بخش، هدفها، فعالیتهای و اقدامات مربوط به بخش غیر دولتی به صورت یک قسمت جداگانه تدوین و طبقه بندی شود. اقدامی که نظیر آن در هیچ یک از برنامه های عمرانی گذشته دیده نشده است. (در مورد بخش آموزش نگاه کنید به مأخذ ۵ - صص ۱۴ تا ۱۶ و ۲۷ بخش هفتم آموزش و در مورد دستورالعملها نگاه کنید به مأخذ ۱۹، صص ۱۲۵، ۱۸۳، ۱۸۸).

- در برنامه دوم توسعه، قلمرو آموزش فنی و حرفه ای تجزیه شد و این زیر بخش انسجام خود را از دست داد؛ به طوری که برنامه ریزی آموزش متوسطه فنی و حرفه ای به کمیته آموزش و پرورش عمومی و متوسطه نظری و فنی و حرفه ای و برنامه ریزی دوره های کاردانی به کمیته های مرتبط با برنامه ریزی آموزش عالی واگذار شد. بدین ترتیب قلمرو این زیربخش فقط به آموزشهای کوتاه مدت و غیر رسمی فنی و حرفه ای محدود شد.

در مجموع شورای برنامه ریزی بخش آموزش و کمیته های وابسته از هفته اول آبان ماه ۱۳۷۱ تا هفته اول شهریور ماه ۱۳۷۲ با استفاده از ۵۰۵۸ نفر ساعت وقت مسؤولان و متخصصان و کارشناسان که حدود ۸۵۰ نفر ساعت آن مربوط به شورای بخش بود به امر تدوین برنامه دوم توسعه بخش آموزش پرداخت و گزارشهای خود را برای تلفیق و درج در لایحه دولت به سازمان برنامه و بودجه ارسال کرد (مأخذ ۴ - صص ۳۹ و ۴۰).

برای آن که حجم زمان صرف شده برای تدوین و بررسی برنامه دوم توسعه آموزش بدست آید باید برمدت زمان فوق، ساعات کار کارشناسی صرف شده در خارج از تشکیلات شورای برنامه ریزی آموزش را برای تهیه پیش نویس گزارشها و انجام محاسبات و تدوین نرم افزارهای محاسباتی، که میزان آن قطعاً از زمان صرف شده در جلسات کمیته‌ها و شورا بیشتر است، افزود.

لایحه دولت بالاخره در آذر ماه ۱۳۷۳، یعنی با یکسال فاصله از زمان تقدیم آن، به

تصویب نهایی مجلس شورای اسلامی و تأیید شورای نگهبان رسید. برای آن که خوانندگان تصویری از وضعیت برنامه در مراحل مختلف تهیه و بررسی و تصویب آن داشته باشند، در جداول ۱ تا ۶ پیوست وضعیت هدفهای کمی (دولتی و غیر دولتی) و اعتبارات (جاری و عمرانی) برنامه دوم توسعه بخش آموزش نشان داده شده است. کوشش شده است در این جداول تغییرات اقلام معرف هدفها و اعتبارات در مراحل و مراتب مختلف نظام برنامه‌ریزی برنامه دوم توسعه (از مرحله تدوین تا مرحله نهایی تصویب در مجلس شورای اسلامی) به روشنی نشان داده شود. چون در این مقاله مباحث محتوای برنامه و شیوه‌های آن مورد بحث قرار نمی‌گیرد، بررسی و تحلیل چگونگی تغییرات اقدام مذکور در مراحل مختلف برنامه به مقاله‌ای دیگر موکول می‌شود.

بررسی عناصر پنجگانه نظام برنامه‌ریزی توسعه آموزش و پرورش

اکنون به توصیف و تحلیل عناصر پنجگانه نظام برنامه‌ریزی توسعه آموزش و پرورش؛ یعنی طراحی، تلفیق، تصویب، اجرا و نظارت بر اجرای برنامه می‌پردازیم.

۱- طراحی برنامه:

۱-۱- در قلمرو آموزش و پرورش عمومی

وزارت آموزش و پرورش با توجه به نقاط ضعف گذشته و برای ایجاد و تعمیم فرهنگ برنامه‌ریزی در بدنه کارشناسی واحدهای ستادی و ادارات کل آموزش و پرورش استانها، از اواخر سال ۱۳۷۰ به تشکیل شورای عالی برنامه‌ریزی بخش آموزش و پرورش متشکل از کارشناسان سازمان برنامه و بودجه و معاونتهای مختلف وزارتخانه اقدام کرد. سپس به تدوین نظام برنامه‌ریزی بخش آموزش و پرورش همت گماشت و بابرگزاری کارگاه و سمینارهای آموزشی، برای آموزش و آماده‌سازی نیروها در استانها تلاش کرد. (مأخذ ۶). به موازات آن با طراحی تدریجی نظام جامع انفورماتیک و عملیاتی شدن پاره‌ای از عناصر آن، به طور کلی فعالیت جمع‌آوری و پردازش و استفاده از اطلاعات در دفاتر ستادی وزارت آموزش و پرورش با سرعت و دقت بیشتری گسترش یافت، به طوری که برای نخستین بار در تاریخ حیات این وزارتخانه کتاب آمار آموزش و پرورش برای سال

۷۱ به بعد، قبل از اتمام سال تحصیلی تدوین و انتشار یافت و یا آن که اطلاعات مربوط به بودجه های جاری و اعتبارات عمرانی و محاسبات آنها با کمک کامپیوتر در اختیار کارشناسان و مدیران قرار گرفت. نتیجه این اقدامات آن بود که کار کمیته مسؤول برنامه ریزی آموزش و پرورش عمومی و متوسطه نظری و فنی و حرفه ای اولاً از نظری گسترده و شمول، همه انواع آموزشها و فعالیتها را در بر می گرفت؛ ثانیاً از نظر محاسبات و مبانی علمی در مقایسه با تجارب گذشته از کیفیت بسیار بالاتری برخوردار بود؛ ثالثاً نتایج کار به صورت قابل استفاده ای تدوین، تجلید و انتشار یافت. (برای آگاهی از محتوا و نوع این اقدامات رجوع شود به نشریات مذکور در مأخذ ۷). در سطح استانها نیز ادارات کل آموزش و پرورش با سازمان برنامه و بودجه استانها همکاری داشتند که نتیجه کار آنها عمدتاً در گزارش برنامه دوم توسعه استان توسط سازمان برنامه و بودجه هراستان منتشر شده است. البته این اقدامات و پیشنهادها استانها در تدوین لایحه دولت چندان مورد توجه قرار نگرفت و همان طور که گفته شد، دفاتر ستادی سازمان برنامه و بودجه خود رأساً به هدف گذاری و تخصیص اعتبارات براساس الگوهای ریاضی بین استانها اقدام کردند. (برای آشنایی با کارهای انجام شده در این زمینه به مأخذ ۸ و ۹ مراجعه شود).

۲-۱- قلمرو آموزش فنی و حرفه ای

در ساختار نظام برنامه ریزی توسعه آموزش و پرورش، همان طور که قبلاً اشاره شد، آموزش فنی و حرفه ای هویت قبلی خود را از دست داد و سطح عالی این آموزشها تحت عنوان آموزشهای علمی - کاربردی در کمیته های مرتبط با آموزش عالی مورد بررسی قرار گرفت و سطح متوسطه آنها به همراه آموزشهای نظری و عمومی بررسی شد. بدین ترتیب تنها آموزشهای غیررسمی و کوتاه مدت، پراکنده در بین دستگاههای متعدد و بدون یک متولی مقتدر باقی ماند. مسؤولیت تهیه برنامه دوم توسعه برای این آموزشها به دبیرخانه شورای عالی هماهنگی آموزشهای فنی و حرفه ای کشور واگذار شد. اما دبیرخانه این شورا که در سراسر دوران برنامه اول توسعه و به استناد تبصره ۲۴ آن که مقرر می داشت "دولت موظف است نسبت به ایجاد یک نهاد متمرکز و کارا با تسهیلات و اختیارات قانونی لازم برای تمام رشته های فنی و حرفه ای مورد نیاز کشور در تمام سطوح تحصیلی از ابتدای دوره راهنمایی تا آخرین مرحله تحصیلات دانشگاهی اقدام نماید" (مأخذ ۱۰ - ص ۱۴)، تلاش کرده بود که هویت شورا را به عنوان نهاد مورد اشاره قانونگذار تثبیت کند و موفقیتی

بدست نیاورده بود و به همین دلیل در حالت انفعالی کامل به سر می برد، فرصت نیافت هیچ‌گونه اقدامی برای نهادی کردن طراحی و برنامه ریزی در قلمرو آموزشهای فنی و حرفه‌ای به عمل بیاورد. این دبیرخانه فقط به استناد مصوبه شورای برنامه ریزی بخش و مأموریتی که به آن محول شده بود، با استفاده از کارشناسان دستگاههای اجرایی مختلف که با شرکت در جلسات کمیته برنامه ریزی برنامه های دستگاههای ذریبط را معرفی می کردند، در طی دوره فعالیت خود موفق شد مجموعه ای به عنوان برنامه دوم توسعه آموزشهای فنی و حرفه ای غیر رسمی ارائه کند که در واقع از کنار هم قرار گرفتن پیشنهاد های دستگاههای اجرایی ذی علاقه ترکیب شده بود. از همین رو، مانند تجربه برنامه اول توسعه، طراحی برنامه آموزش فنی و حرفه ای به صورت مقطعی صورت گرفت. (برای آشنایی با کارهای انجام شده به مأخذ ۱۱ مراجعه شود.) بر اثر نوع سازماندهی کار، انعکاس آموزشهای فنی و حرفه ای که در برنامه اول توسعه به شکل یک بخش مستقل در کتاب پیوست برنامه نشان داده شده است، در برنامه دوم توسعه تنها به برنامه ای مختصر که جزئی از زیر بخش آموزش و پرورش عمومی، متوسطه و غیررسمی را تشکیل می دهد محدود شده است و سهم منابع تخصیص یافته به آن نیز فوق العاده کاهش یافته است (مأخذ ۵-ص ۱۳ بخش ۷). بدین ترتیب آموزش فنی و حرفه ای سطوح متوسطه و کاردانی به صورت مستقل مورد بحث و بررسی قرار نگرفته است، و در لایحه دولت نیز بجز هدفهای کمی و اشاراتی به امکانات کالبدی آموزش متوسطه، مطلب دیگری به چشم نمی خورد. این طرز تلقی، از تبعات بلا تکلیفی حاکم بر قلمرو این نوع آموزش در ده سال اخیر است. با شکل گیری نظام جدید متوسطه که تمامی قلمرو آموزشهای فنی و حرفه ای از سطوح آموزشهای مهارتی تا دوره متوسطه و کاردانی پیوسته به سهولت می تواند با جذابیت بیشتر برای دانش آموزان و کارایی بیشتر برای دولت و ثمربخشی و فایده وسیع تر برای کار فرمایان و در نتیجه برای جامعه همراه باشد، باید انتظار داشت که برنامه ریزی توسعه این آموزش در وزارت آموزش و پرورش مستقر شود و سایر وزارتخانه ها آهنگ حرکت خود را با برنامه های آن هماهنگ کنند. وقوع این پدیده، با توجه به تمهیداتی که در طراحی و اجرای نظام جدید متوسطه برای سازماندهی امر آموزش و تدوین محتوا و برنامه ریزی درسی و نظام اطلاعاتی و عملیاتی مناسب اندیشیده شده است، آینده روشن تری را در امر برنامه ریزی آموزشهای فنی و حرفه ای نوید می دهد.

۳-۱- قلمرو آموزش عالی

در برنامه دوم توسعه امر برنامه ریزی آموزش عالی برعهده ۳ کمیته محول شده بود، موضوعی که بیشتر ناشی از تصمیم‌گیری سیاسی و تبعیت از ساختار تشکیلات دولتی بود تا سازماندهی مبتنی بر مقتضیات و ماهیت این نوع آموزش. به هر صورت اقداماتی که در جهت تقویت امر برنامه ریزی توسعه در این قلمرو در اواسط برنامه اول توسعه شروع شده بود، به صورتی کند دنبال شده است. از آن جمله، وزارت فرهنگ و آموزش عالی، کار برنامه ریزی را با تشکیل مؤسسه پژوهش و برنامه ریزی آموزش عالی از سال ۱۳۷۰ عملاً آغاز کرد و با تشکیل کارگاههای آموزشی برنامه ریزی برای تربیت کارشناسان برنامه ریزی دانشگاهها و واحدهای ستادی و نیز تشکیل گروههای مطالعاتی در داخل مؤسسات و تشکیل گروههای برنامه ریزی تحت نظر معاونتهای ذیربط برای تهیه برنامه های عملیاتی و اجرایی، مقدمات لازم را برای تدوین برنامه دوم توسعه، فراهم آورد. (گزارش این سازماندهی در مأخذ ۱۲ ص ۲۶ درج شده است). همچنین وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، فعالیتهای برنامه دوم توسعه را با تهیه گزارشهای کارشناسی برای سمیناری که در اواسط سال ۷۰ در سنندج تشکیل شد، آغاز کرد. همراه با آن، مسائل برنامه ریزی توسعه در این وزارتخانه در مرکز مطالعات برنامه ریزی آموزشی با جمع آوری اطلاعات در زمینه برآورد نیاز به نیروی انسانی پزشکی و پیراپزشکی دنبال شده است.

با این حال، برنامه ریزی عملی برای توسعه آموزش عالی کماکان با تصمیماتی که در شوراهای گسترش آموزش عالی صورت می‌گیرد (برای آشنایی با وضعیت ارتباط این مصوبات با مفاد برنامه اول توسعه رجوع کنید به مأخذ ۱۳) و توافقیها و تصمیم‌گیریهایی که مستقل از این اقدامات بین سازمان برنامه و بودجه و هریک از دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی به عمل می‌آید، تحقق می‌یابد. علاوه برآن، در این زمینه از یک سواقدامات دانشگاه آزاد اسلامی برای توسعه آموزش عالی غیر دولتی و اقدامات سازمان امور اداری و استخدامی برای توسعه آموزشهای معادل (در همه سطوح آموزش عالی) که به صورت ناهماهنگ با دو مرجع قبلی انجام می‌شود، زمینه‌پاگیری و رشد هرگونه روال منطقی را در قلمرو طراحی برنامه توسعه آموزش عالی تضعیف می‌کند.

لازم است به نکته مهم دیگری در قلمرو طراحی برنامه ریزی توسعه آموزش عالی توجه شود و آن جدایی برنامه ریزی کلان و ملی در این بخش از برنامه ریزی خرد و

دستگاهی است. گسیختگی این دو برنامه از یکدیگر که ریشه تاریخی دارد و نمونه‌ای از استقلال عمل دانشگاهها از وزارتخانه‌های مشرف بر آنهاست، نه تنها سبب می‌شود میزان دخالت نهادهایی چون سازمان برنامه و بودجه و سازمان امور اداری و استخدامی کشور در وظایفی که از لحاظ قانونی به وزارت فرهنگ و آموزش عالی محول شده است، گسترش یابد؛ بلکه علاوه بر آن، موجب می‌شود ضمانت اجرای برنامه کلان و ملی بخش نیز به حداقل برسد. چون فقط در یک صورت می‌توان اطمینان یافت که مثلاً "هدفهای کمی برنامه کلان یا سیاستهای اجرایی آن قابلیت تحقق دارد که معلوم شده باشد هر یک از دانشگاهها و مؤسسات آموزش عالی مؤثر در اجرای این برنامه، نقش خود را در تحقق این هدف پذیرفته و تمهیدات لازم را برای ایفای آن فراهم آورده‌اند. این به معنای آن است که برنامه کلان توسعه آموزش عالی از تلفیق برنامه‌های توسعه دانشگاهها و در قالب یک چهارچوب کلی از راهبردها و سیاستهای کلی فراهم آمده باشد؛ در حالی که مشاهده کردیم در نظام برنامه‌ریزی، اصولاً جایی برای این پیوند و به هم تنیدگی وجود ندارد. وزارت فرهنگ و آموزش عالی برای برقراری پیوند مناسب بین دو سطح برنامه‌ریزی، اقداماتی را در خلال سالهای ۷۱ و ۷۲ انجام داد، ولی بنا به گزارش مسؤولان امر، حتی در زمینه تحلیل عملکرد گذشته و شناخت وضع موجود هم که گام اول هر نوع طراحی برنامه است، این حرکت ناموفق ماند (مأخذ ۱۲ - صص ۲۹ و ۳۳).

۴-۱ - جمع‌بندی وضعیت طراحی برنامه

در بررسی مجموعه فعالیتهایی که در زمینه طراحی برنامه در قلمرو انواع آموزشها به عمل آمده است، مشاهده می‌شود که در دستگاههای اجرایی مسؤول تدوین و پیشنهاد برنامه به تدریج نسبت به ضرورت "نهادی" کردن برنامه‌ریزی و مستمر تلقی کردن این فعالیت‌گرایش مثبتی بوجود آمده است. البته آموزش فنی و حرفه‌ای از این جهت یک استثناءست که آن نیز ناشی از بلا تکلیفی حاکم بر نهاد مدیریت و هدایت این نوع آموزشهاست. در واقع از نظر حقوقی تکلیف شورای عالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه‌ای کشور و دبیرخانه آن به طور مشخص روشن نشده است (مأخذ ۲۲ - صص ۹). با این حال هنوز هم این تلاشها آن طور که شایسته است به نتیجه عملی نمی‌رسد و سازماندهی نظام برنامه‌ریزی به گونه‌ای است که نمی‌تواند ارتباط بین برنامه‌ریزی کلان و برنامه‌ریزی دستگاهی و منطقه‌ای را برقرار سازد.

۲- تلفیق برنامه

در زمینه تلفیق برنامه، بار دیگر سازمان برنامه و بودجه، به استناد وظایف قانونی، به صورت مستقل اقدام کرد و تجربه تهیه برنامه اول توسعه (سال ۱۳۶۸) مبنی بر واگذاری قسمتی از کار تلفیق به شوراهای بین بخشی (مثلاً شورای آموزش و فرهنگ) تکرار نشد و شورای تلفیق برنامه های بخشهای امور اجتماعی و عمومی با ترکیب خاص خود، امر تلفیق برنامه هارا در اختیار رئیس این شورا (معاون سازمان برنامه و بودجه) و واحدهای اداری تابعه آن قرار داد. این پدیده در مورد تلفیق نهایی برنامه در شورای برنامه ریزی امور اقتصادی نیز صادق است (مأخذ ص ص ۴۲ و ۴۳). در هر صورت، امر تلفیق در این مرحله فقط در تنظیم و تعدیل اعتبارات اختصاص یافته به بخشها، در قالب جداول اعتبارات مصوب و محدود کردن نسبی اقدامات اجرایی بخش به تناسب اعتبارات بوده است. مسایل محتوای برنامه از قبیل ارتباط افقی بین فعالیت بخشها از نظر تبادل کالا و منابع انسانی و تراز نیروی انسانی و اشتغال و مواد و مصالح کلیدی که در برنامه های دیگر هم چندان مورد عنایت نبود، در این برنامه نیز فرصت طرح نیافت.

۳- تصویب برنامه

مرحله مقدماتی تصویب برنامه به شورای اقتصاد و هیأت وزیران مربوط می شود. شورای اقتصاد مجموعه برنامه کلان اقتصادی، هدفهای کیفی و خط مشیهای اساسی و جدول اعتبارات بخشها را بررسی و تصویب کرد. هیأت دولت بیشترین هم خود را در بررسی و تصویب تبصره های لایحه برنامه دوم توسعه و جداول اعتبارات جاری و عمرانی مصروف داشت و تغییری در برنامه کلان و خط مشیهای اساسی بوجود نیاورد. در این مرحله در بخش آموزش، هدفهای کمی به میزانی که در مرحله تلفیق تعیین شده بود حفظ شد، ولی منابع مالی بخش کاهش پیدا کرد؛ به طوری که در مجموع، اعتبارات جاری ۳/۲ درصد و اعتبارات عمرانی ۱۳/۶ درصد کاهش یافت. جداول ۴ و ۵ پیوست این وضعیت را در مجموع بخش وزیربخشهای عمده نشان می دهد (مأخذ ۴- ص ص ۶۷ و ۸۵ و ۸۶). پس از تقدیم لایحه برنامه در آذرماه ۱۳۷۲ به مجلس شورای اسلامی، مرحله نهایی تصویب برنامه دوم آغاز شد. در این مرحله، تحولی که در امر تصویب برنامه در مرحله سوم تاریخ برنامه ریزی توسعه در ایران رخ داده بود، به صورتی عمیق تر و بارزتر بروز

کرد و نهاد قانونگذاری برخورداری بسیار فعال با لایحه برنامه دوم توسعه از خود نشان داد. نتیجه این برخورد جدید در نکات زیر خلاصه شده است:

۱-۳- برای بررسی تخصصی و فنی لایحه برنامه دوم توسعه، در مجلس شورای اسلامی نهاد خاصی به نام "کمیسیون تلفیق" ایجاد شد که اعضای آن را کلیه نمایندگان عضو کمیسیون برنامه و بودجه و یک نفر نماینده از هر یک از کمیسیونهای تخصصی تشکیل می داد. تبصره های لایحه و برنامه بخش آموزش به تناسب موضوع ابتدا در کمیسیونهای آموزش و پرورش، آموزش عالی، بهداشت و درمان، کار و امور اجتماعی، امور اداری و استخدامی بررسی می شد و مصوبات کمیسیونها توسط نماینده ذریبط در کمیسیون تلفیق مطرح شده بارأی گیری، پذیرفته، اصلاح یا رد می شد (مأخذ ۱۵).

۲-۳- مجلس شورای اسلامی زمان شروع اجرای برنامه دوم توسعه را از سال ۱۳۷۳ به سال ۱۳۷۴ تغییر داد و در نتیجه سال خاتمه برنامه نیز به ۱۳۷۸ منتقل شد. با این تغییر، مجلس فرصت بیشتری برای بررسی و تصویب لایحه دولت به دست آورد (مأخذ ۱۶).

۳-۳- بررسی لایحه برنامه دوم توسعه در دو شور صورت پذیرفت. در شور اول هدفهای کلان کیفی، خط مشی های اساسی و سیاستهای کلی و تبصره های مربوط به اهداف و خط مشیهای اساسی به تصویب رسید. در شور دوم، هدفهای کمی کلان و جداول اعتبارات جاری و عمرانی و تبصره های مربوط به هزینه ها و سیاستهای اجرایی متناسب با بخشها بررسی و تصویب شد. با این روش مجلس شورای اسلامی برای بررسی جزئیات برنامه، وقت نسبتاً قابل توجهی صرف کرد. با توجه به هم زمانی بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۷۴ با لایحه برنامه دوم، می توان گفت که در سه ماه آخر سال ۱۳۷۲ و ۹ ماه اول سال ۱۳۷۳ عمده ترین فعالیت کمیسیونهای تخصصی مجلس بررسی اجزای لایحه بودجه سال ۷۳ و لایحه برنامه دوم توسعه بود (مأخذ ۱۴).

۴-۳- با این حال، در این بررسیها مجلس از تصویب برنامه های بخشی شامل هدفهای کیفی و کمی و عملیات اجرایی و توزیع اعتبارات هر بخش بین زیربخشها خود داری کرد و به طور ضمنی این امور را برعهده دولت و بودجه های سالانه واگذاشت. اما برای آن که میدان حرکت مشخص تر باشد مفاد سیاستهای اجرایی مهم و نکات با اهمیت و مشخص کننده اولویتهای بخشی و حتی پاره ای عملیات و اقدامات اجرایی را در تبصره های قانون برنامه دوم توسعه منعکس کرد. با این طرز کار، خاصه در بخشهایی مانند آموزش که

عملکرد آنها تأثیری فوری و محسوس بر شاخصهای مهم اقتصاد کلان از قبیل نرخ رشد میزان سرمایه گذاری، رشد تولید سرانه، نرخ تورم و امثال آنها نمی گذارد، معیارهای لازم برای ارزیابی عملکرد برنامه در اختیار مراجع ارزیابی قرار نمی گیرد و مجریان برنامه ها می توانند هر نوع عملکردی را (بجز مواردی که به صراحت در تبصره ها قید شده است)، به عنوان عملکرد مطلوب و مقدرور ارائه کنند.

۵-۳- هر چند در جداول اعتبارات برنامه دوم توسعه که به تصویب مجلس شورای اسلامی رسیده است، قدر مطلق اعتبارات بخش آموزش چندان تفاوتی با اعتبارات پیشنهادی برای این بخش در لایحه دولت ندارد، اما با توجه به تغییر سالهای پایه و مقصد برنامه و نرخ افزایش شاخصهای ضمنی قیمت هزینه های دولت در سال ۱۳۷۳ (سال پایه در قانون) نسبت به سال ۱۳۷۲ (سال پایه در لایحه دولت) که به طور متوسط ۲۶ درصد اعلام شده است (مأخذ ۱۷)، کاهش محسوسی در اعتبارات تخصیص یافته به چشم می خورد. مشخص نکردن هدفهای کمی بخشها را در قانون برنامه دوم می توان به احتراز آگاهانه از آشکار کردن عدم تناسب بین سیاستهای کلی مصوب و هدفهای کمی اعلام شده در برنامه دولت با منابع تخصیص یافته به بخش نسبت داد.

۶-۳- در قانون برنامه دوم به تبعیت از لایحه دولت، به ابعاد منطقه ای برنامه از لحاظ تخصیص منابع و توزیع هدفهای کمی اشاره ای نشده است. اما احکام مندرج در تبصره های این قانون دولت را مکلف کرده است که بودجه های استانی را به شکلی کامل تر و کلی تر تنظیم کند؛ به طوری که اختیارات مقامات محلی در تخصیص منابع بین بخشها و زیر بخشها افزایش قابل توجهی داشته باشد. (مثلاً رجوع شود به متن تبصره ۲ در ص ۵۰ مأخذ ۱۶ و بازتاب آن در تبصره ۲۵ قانون بودجه سال ۱۳۷۴ مأخذ ۱۸).

۴- اجرای برنامه

چون در زمان نگارش این مقاله از اجرای برنامه فقط چند ماه اول سال ۱۳۷۴ گذشته است، ارائه تصویری از وضعیت اجرای برنامه و سازماندهی آن ممکن نیست؛ اما می توان به استناد مجموعه گزارشهای عملکرد منتشر شده به وسیله دستگاههای اجرایی و مشاهدات کارشناسی در میدان عمل نتیجه گرفت که وضعیت عملیات اجرایی در آموزش و پرورش عمومی با گرایش پایداری رو به بهبودی است. البته با کاربرد عملیاتی تر و گسترده تر

کامپیوتر و استفاده بیشتر از نظام اطلاع‌گیری در تصمیم‌گیریها و تخصیص منابع، امید می‌رود که انسجام و هماهنگی و نظارت بیشتری بر عملیات اجرایی و انطباق آن با برنامه‌های توسعه اعمال شود. وضع بخش آموزشهای فنی و حرفه‌ای که کماکان بخش فراموش شده آموزشها به شمار می‌آید، نسبت به پایان برنامه اول توسعه تغییری نکرده است. در آموزش عالی نیز، هرچند که با تثبیت معاونت عمرانی در وزارت فرهنگ و آموزش عالی و معاونت پشتیبانی (مشمول بر معاونت عمرانی سابق) در وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی در پاره‌ای از طرحهای عمرانی کشوری مانند ایجاد خوابگاه، تسهیلات ورزشی و بیمارستانهای آموزشی هماهنگی بیشتری در فعالیتهای وجود آمده و مصوبات برنامه بیشتر مورد توجه قرار گرفته است، ولی در عملیات جاری واحدهای آموزش عالی در سرتاسر کشور بخصوص در رشته‌های غیر پزشکی آموزش عالی و ارتباط این عملیات با برنامه‌های توسعه، انسجامی به چشم نمی‌خورد. سرنوشت اجرای برنامه در این سطح آموزش کماکان به تصمیمات موردی و ناهماهنگ مراجع مختلف، مانند سازمان امور اداری و استخدامی سازمان برنامه و بودجه، شوراهای گسترش آموزش عالی و گروههای فشار منطقه‌ای و استانی و ... وابسته است.

۵- نظارت بر اجرای برنامه

همانند اجرای برنامه، در این مقوله نیز کوتاه بودن زمان اجرای برنامه دوم اجازه ارائه تصویری روشن را نمی‌دهد. به طور کلی در بخش آموزش، وضعیتی که در انتهای برنامه اول توسعه وجود داشت، هم اکنون نیز حاکم است. انتظار می‌رفت امر نظارت بر اجرای برنامه بر اثر مقدماتی که با ابلاغ "نظام ارزیابی عملکرد برنامه اول توسعه" در نیمه سال ۱۳۶۹ با ابتکار سازمان برنامه و بودجه شروع شده بود به صورت جدی پی‌گیری شود (مأخذ ۱- ص ۲۸)؛ اما در عمل مشاهده شد که این نظام فرصت اجرا نیافت و در سالهای پایانی برنامه اول کاملاً به فراموشی سپرده شد. بنابراین در هر جا که نظامهای برنامه‌ریزی، اجرایی و اطلاع‌گیری کاراتری مستقر بوده است (مانند آموزش و پرورش عمومی) حداقل، امر نظارت و ارزیابی در سطح دستگاه اجرایی به شکل مؤثرتری انجام گرفته است و برعکس، در مواردی که فعالیتهای اجرایی پراکنده و سازمان‌نیافته و نظام اطلاع‌گیری غیر فعال بوده است (مانند آموزش فنی و حرفه‌ای) این کار حتی در حد دستگاههای

اجرائی مسؤول وظایف ستادی هم انجام نشده است. فعالیت نظارت ماوراء دستگاهی که در دولت باید از طرف سازمان برنامه و بودجه اعمال شود نیز تنها به تهیه گزارشهای اقتصادی سالانه و گزارش عملکرد برنامه اول توسعه محدود می شود که بیشتر گزارشها توصیفی است و کمتر به تحلیل عملکردها و ارزیابی آنها می پردازد.

۶- درسهایی که از این تجربه می توان آموخت؟

تجربه برنامه ریزی در فاصله سالهای ۱۳۲۷ تا ۱۳۶۸ در جای دیگر ارزیابی و جمع بندی شده است (مأخذ ۱ - ص ص ۲۹ تا ۳۸). اکنون شایسته است که به تأثیر تجربه برنامه دوم توسعه بر یافته قبلی پردازیم. نکات مهم تأثیر این تجربه با رعایت نکاتی که در ارزیابی دوره چهل ساله برنامه ریزی قبلی بیان شد، به شرح زیر خلاصه می شود:

۱- ۶- گفته شده است که در نظام اداری - اجرایی بخش آموزش، وظیفه برنامه ریزی توسعه عملاً "یک وظیفه مقطعی و موردی تلقی می شود و هنوز نهادی نشده است. تجربه برنامه دوم توسعه، پایداری این خصیصه را تأیید می کند، اما در بررسی تحولات حاصله و اقدامات انجام شده نشانه هایی برای نهادی شدن این وظیفه می توان یافت.

۲- ۶- دومین یافته آن بود که برنامه ریزی توسعه بخش آموزش یک وظیفه صد درصد دولتی که در قلمرو خاص وظایف مدیران و کارشناسان برگزیده دستگاههای اجرایی قرار می گیرد، قلمداد می شود و مشارکت در وجوه مختلف آن از تدوین و طراحی تا اجرا و نظارت بر اجرا، تماماً توسط دولت صورت می گیرد. این خصیصه در برنامه دوم توسعه کماکان حاکم بوده است. در این جا هم زمینه هایی از قبیل شکل گیری شوراهای آموزش و پرورش در استانها و شهرستانها برای آموزش و پرورش عمومی در حال شکل گیری است که به احتمال بسیار می تواند مسیر جدیدی را برای مشارکت سازمان یافته فرهنگیان، اولیاء دانش آموزان و عامه مردم در امر آموزش و پرورش بگشاید؛ ولی هنوز نمی توان از عملکرد آن سخنی به میان آورد. نشانه دیگر اقدامی است که به هنگام تدوین برنامه دوم با تشکیل کمیته برنامه ریزی بخش غیر دولتی مرکب از مسؤولان و کارشناسان مؤسسات آموزش غیر دولتی، انجام شد و به این بخش امکان داد تا در تعیین نقش خود در برنامه دوم توسعه تأثیر گذارد.

۳- ۶- نکته سوم مبتنی نبودن تصمیم گیریها و برنامه ریزیها بر نتایج بررسیها و

تحقیقات بود. در تجربه برنامه دوم قدمهای اولیه - هرچند بسیار کوتاه - برای برقراری ارتباط بین تحقیق و برنامه‌ریزی برداشته شد و ادامه آن به میزان توفیق جامعه در حل مسأله، نهادی نبودن برنامه‌ریزی در نظام اداری وابسته است. نهادی شدن امر برنامه‌ریزی مستلزم بهبود و گسترش نظام اطلاع‌گیری و ارزیابی عملکردها و مرتبط کردن پرداختها و پاداشها با آن است. توجه به این وجوه سبب رونق یافتن استفاده از نتایج تحقیقات و افزایش تقاضا برای انجام تحقیقات جدید است.

۴-۶- نکته چهارم، نارسایی و کمبود آمار و اطلاعات مناسب برای برنامه‌ریزی بود. در این زمینه تجربه برنامه دوم شاهد برداشته شدن قدمهای سریعی بوده است. در طراحی و اجرای نظام جدید آموزش متوسطه، تمام جنبه‌های عملیاتی ارائه خدمات آموزشی بر سیستمهای کامپیوتری استوار است که به یاری آن اقلام اطلاعاتی دقیق و سریع در اختیار تصمیم‌گیران قرار می‌گیرد و پاره‌ای از سیستمهای کامپیوتری آن در سطح سایر آموزشها (عملیات مرتبط با سطح منطقه و بالاتر) نیز به کار گرفته می‌شود. در آموزش عالی نیز حداقل اقلام متعارف اطلاعاتی بایاری کامپیوتر سریع‌تر در اختیار کارشناسان گذاشته می‌شود، اما هنوز تا عملیاتی شدن تولید اطلاعات مورد نیاز برنامه‌ریزی در این زیربخش، راه درازی در پیش است. نقص عمده اطلاعات در امر آموزش، فقدان اطلاعات مربوط به محصول نظام آموزشی است که به مسایل بازار کار و شناسایی حرکات، خواسته‌ها و تحولات آن مربوط می‌شود؛ مقوله‌ای که در باره آن کمتر اطلاعات جمع‌آوری می‌شود. و وزارت کار و امور اجتماعی نیز به عنوان دستگاهی که این وظیفه را در نهاد مجریه برعهده دارد در این زمینه چندان فعال نیست.

۵-۶- نکته پنجم که از بررسی تحولات گذشته حاصل شده، آن بود که به تربیت نیروی متخصص برنامه‌ریزی و اقتصاد آموزش و پرورش و بالابردن سطح دانش فنی برنامه‌ریزی در دستگاههای اجرایی بهای کافی داده نشده است. در تجربه برنامه دوم توسعه مشاهده شد که گامهای اولیه برای رفع این نقیصه برداشته شده است. گزارشهای حاصل از این اقدامات که برای تهیه برنامه دوم توسعه بخش آموزش ارائه شد، خود گواه به ثمرنشتن نسبی این تلاشهاست. این اقدامات که مهمترین و مؤثرترین راههای "نهادی کردن" برنامه‌ریزی توسعه در دستگاههای اجرایی است باید با صبر و تدبیر دنبال شود و با آماده شدن نسبی

نیروی انسانی، فرآیند نهادی شدن برنامه ریزی از واحدهای ستادی وزارتخانه های آموزشی به مؤسسات و ادارات آموزشی تعمیم داده شود.

۶-۶ - بالاخره آخرین نکته از یافته های ارزیابی تجربه های قبلی، ضعف در مرحله تلفیق برنامه بود. این موضوع که به حیظه وظایف سازمان برنامه و بودجه مربوط می شود، به رغم تلاشی که در مستند سازی برنامه دوم توسعه صورت گرفته و در آن به تفصیل اقدامات، روشها و دستورالعملها شرح داده شده، از نظر محتوا تحول چندانی نیافته است و کماکان دیدگاهها و الگوهای تخصیص منابع آن، تحت تأثیر سلیقه های فردی مسؤولان وقت، بخش آموزش را هم تراز بخشهای متفرقه خدماتی که به توجه خاصی نیاز ندارند قلمداد می کند. اصولاً مفاهیم منابع انسانی و تراز نیروی انسانی متخصص و بهره وری نیروی کار در فرآیند تلفیق برنامه ها و برنامه ریزی کلان اقتصادی جایگاهی ندارد. این سازمان که به موجب وظایف محوله متولی و مشوق برنامه ریزی توسعه در ایران شناخته می شود، بنابر این دلایلی که در پی خواهد آمد، نه تنها نقش یک مشوق و مروج فرهنگ برنامه ریزی را ایفا نکرده است، بلکه تا حدی خود به عنوان یک سرمشق ناقص و بدون کارآیی زمینه بد آموزی سایر دستگاهها را هم فراهم آورده است. این دلایل عبارتند از: نوع سازماندهی فعالیتهای نظام برنامه ریزی توسعه (مبتنی کردن نظام بر کمیته ها و شوراهای مرکب از مسؤولان و مدیران دولتی)، مقطعی و موردی عمل کردن (به راه انداختن ماشین برنامه ریزی هر ۵ سال یک بار)، حمایت نکردن از نهادهای مسؤول برنامه ریزی در دستگاههای اجرایی (در نظام برنامه ریزی بخش آموزش به شاخه های برنامه ریزی وزارتخانه های آموزشی اصولاً وظیفه ای محول شده است و به همین سبب نیز در راه اندازی نظام برنامه ریزی هیچ گونه فعالیتی برای آموزش دستورالعملهای تهیه و تنظیم برنامه و آماده سازی بدنه کارشناسی دستگاههای اجرایی، پیش بینی نشده است)، بی اعتنایی کامل به رعایت نکاتی که باید در هنگام تلفیق برنامه در زمینه ارتباط بین بخشی و درون بخشی و تنظیم ترازهای اساسی، مانند تراز نیروی انسانی، تراز ارزی، تراز مصالح و ماشین آلات و ... به آنها توجه شود (اصولاً برنامه های تفصیلی بخشها مندرج در کتاب برنامه پیوست لایحه دولت (مأخذ ۵) فاقد اطلاعات و برآوردهای مربوط به نیروی انسانی و نیازهای تخصصی و همچنین برآورد ارز و مصالح و ماشین آلات مورد نیاز اجرای برنامه هاست.)، عدم استفاده از نیروی فکری، تخصصی و کارشناسی جامعه و جلب مشارکت بدنه

کارشناسی دستگاه‌های دولتی و نهادهای معرف بخش غیر دولتی در امور برنامه و توسعه (اعضای شوراهای بخشی و کمیته‌های وابسته و همچنین شوراهای تلفیق برنامه‌های بخشی و شورای امور اقتصادی، به طور کلی از بین مسئولان و مدیران اجرایی انتخاب شده‌اند و زمینه مناسب برای حضور کارشناسان و اندیشمندان در مجامع برنامه‌ریزی فراهم نیامده و بر لزوم دعوت و حضور فعال آنان در دستورالعمل‌ها تأکید نشده است (رجوع کنید به ترکیب اعضای شوراها و کمیته‌های برنامه‌ریزی بخش آموزش مأخذ ۴ - ص ۱۰ تا ۳۹). بدین ترتیب نخستین گام برای بهبود و اعتلای برنامه‌ریزی توسعه باید با اصلاح دیدگاهها و روشهای کار این سازمان برداشته شود.

جدول ۱ - مقایسه هدفهای کمی سطوح مختلف تحصیلی بخش آموزش در مراحل مختلف برسی
(کل کشور = دولتی + غیر دولتی)

(ارقام هزار نفر)

هدفهای کمی	هدفهای کمی در سال ۱۳۷۷ (بر حسب هزار نفر)					عنوان هدف	ردیف
	مندرج در مصوب قانون برنامه سال ۱۳۷۷	مندرج در پیش نویس در لایحه	مندرج در پیش نویس در لایحه	پیشنهاد دفتر به ش تلفیق	مصوب شورای برنامه		
۸۷۸۶	۹۲۲۸	۹۲۲۸	۹۲۲۸	۹۲۲۸	۹۲۲۸	دانش آموز ابتدایی	۱
۴۸۳۹	۵۴۵۵	۵۴۵۵	۵۴۵۵	۵۴۵۵	۵۴۵۵	دانش آموز راهنمایی تحصیلی	۲
۴۳۸۸	۴۷۳۰	۴۷۳۰	۴۲۶۵	۴۷۳۱	۴۷۳۱	دانش آموز متوسطه (کل) :	۳
۲۶۶۵	۳۰۲۷	۳۰۲۷	۲۶۸۸	۳۲۱۸	۳۲۱۸	(شاخه نظری)	
۴۰۹	۴۴۲	۴۴۲	۳۵۳	۴۲۶	۴۲۶	(شاخه فنی و حرفه ای)	
۵۷۹	۵۵۰	۵۵۰	۶۱۶	۳۷۶	۳۷۶	(شاخه کاردانش)	
۲۹۴	۳۱۲	۳۱۲	۴۰۰	۳۱۲	۳۱۲	(پیش دانشگاهی)	
۴۴۱	۳۹۹	۳۹۹	۲۰۹	۳۹۹	۳۹۹	(بزرگسالان)	
۶۴	۷۸	۷۸	۱۴۳	۲۶۴	۲۶۴	کودکان استثنایی	۴
۲۳	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	دانش آموزان سر آمد	۵
۲۱۰	۲۹۲	۲۹۲	۲۹۲	۲۹۲	۲۹۲	سواد آموزی (مجمع)	۶
۵۵۵۵	۵۲۲۲	۵۲۲۲	۵۲۲۲	۵۲۲۲	۵۲۲۲	آموزش فنی و حرفه ای غیر رسمی	۷
۱۱۹۷/۶	۱۲۳۸	۱۲۳۸	۱۲۲۰	۱۳۲۲	۱۶۴۰	آموزش عالی (کل)	۸
۱۹۲	۱۷۰	۱۷۰	۱۷۰	۱۶۵	۱۶۳	(پزشکی)	
۸۵۹	۸۸۸	۸۸۸	۸۷۰	۸۷۲	۱۱۱۲	(غیر پزشکی)	
۱۰۹/۸	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۲۰۰	(نیمه حضوری)	
۳۷	۶۰	۶۰	۶۰	۱۶۵	۱۶۵	(آموزش عالی کارکنان دولت)	

مأخذ: جداول ۲ و ۳

جدول ۲ - مقایسه هدفهای کمی سطوح مختلف تحصیلی بخش آموزش در مراحل مختلف بررسی
(دولت)

(ارقام هزار نفر)

هدفهای کمی	هدفهای کمی در سال ۱۳۷۷ (بر حسب هزار نفر)					عنوان هدف	ردیف
	مندرج در قانون برنامه سال ۱۳۷۷	مندرج در پیش‌نویس لایحه	مندرج در پیش‌نویس لایحه	پیشنهاد دفتر ش تلفیق	مصوب شورای برنامه		
۸۲۳۴	۸۸۰۹	۸۸۰۹	۸۸۰۹	۸۸۰۹	۸۸۰۹	دانش‌آموز ابتدایی	۱
۴۱۹۴	۴۹۴۵	۴۹۴۵	۴۹۴۵	۴۹۴۵	۴۹۴۵	دانش‌آموز راهنمایی تحصیلی	۲
۳۰۰۰	۳۶۵۶	۳۶۵۶	۳۳۳۵	۳۹۵۴	۳۹۵۴	دانش‌آموز متوسطه (کل) :	۳
۲۳۰۳	۲۸۵۲	۲۸۵۲	۲۵۱۳	۳۰۸۷	۳۰۸۷	(شاخه نظری)	
۳۷۳	۴۱۰	۴۱۰	۳۱۷	۳۹۲	۳۹۲	(شاخه فنی و حرفه‌ای)	
۱۴۴	۱۶۲	۱۶۲	۱۸۵	۲۲۵	۲۲۵	(شاخه کار دانش)	
۱۸۰	۲۳۲	۲۳۲	۳۲۰	۲۵۰	۲۵۰	(پیش‌دانشگاهی)	
۶۴	۷۸	۷۸	۱۴۳	۲۶۴	۲۶۴	کودکان استثنایی	۴
۲۳	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	۲۷	دانش‌آموزان سرآمد	۵
۲۸۹۲	۲۸۹۹	۲۸۹۹	۲۸۹۹	۲۸۹۹	۲۸۹۹	آموزش فنی و حرفه‌ای غیررسمی	۶
۱۴۶۲	۱۲۰۸	۱۲۰۸	۱۲۰۸	۱۲۰۸	۱۲۰۸	(وابسته به دستگاههای مسوول آموزش)	۷
۱۴۳۰	۱۱۹۱	۱۱۹۱	۱۱۹۱	۱۱۹۱	۱۱۹۱	(وابسته به سایر دستگاههای دولت)	
۵۶۹/۶	۵۳۸	۵۳۸	۵۲۰	۶۲۷	۷۴۷	آموزش عالی (کل)	۸
۱۳۰	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۳	۱۱۱	(پزشکی)	
۲۹۳	۳۶۵	۳۶۵	۳۴۷	۳۴۹	۴۷۱	(غیر پزشکی)	
۳۷	۶۰	۶۰	۶۰	۱۶۵	۱۶۵	(آموزش عالی کارکنان دولت)	
۱۰۹/۶	—	—	—	—	—	(نینه حضوری)	

مأخذ: اطلاعات مربوط به کمیته و شورای برنامه‌ریزی و مرحله تلفیق و لایحه برگرفته از گزارش مندرج در مأخذ ۴
صص ۶۷ تا ۶۹ و ارقام مربوط به قانون برنامه از مأخذ ۲۰ صص ۳۰ - ۳۱ تا ۴۱ - ۷.

جدول ۳ - مقایسه هدفهای کمی سطوح مختلف تحصیلی بخش آموزش در مراحل مختلف بررسی

(غیردولتی)

(ارقام هزار نفر)

هدفهای کمی	هدفهای کمی در سال ۱۳۷۷ (بر حسب هزار نفر)					عنوان هدف	ردیف
	مندرچ در لايحه	مندرچ در پيش‌نويس لايحه	پيشنهاد دفتر به ش تليفق	مصوب شورای برنامه	پيشنهادی کميته برنامه		
مصوب قانون برنامه سال ۱۳۷۷							
۵۳۷	۴۰۴	۴۰۴	۴۰۴	۴۰۴	۴۰۴	آموزش ابتدایی غیر انتفاعی	۱
۴۳۶	۳۱۴	۳۱۴	۳۱۴	۳۱۴	۳۱۴	آموزش راهنمایی غیر انتفاعی	۲
۴۷۶	۲۵۵	۲۵۵	۲۵۵	۱۹۳	۱۹۳	آموزش متوسطه غیر انتفاعی (کل)	۳
۳۶۲	۱۷۵	۱۷۵	۱۷۵	۱۳۱	۱۳۱	(متوسطه نظری)	
۱۱۴	۸۰	۸۰	۸۰	۶۲	۶۲	(پیش‌دانشگاهی)	
۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	۱۵	ابتدایی بزرگسالان	۴
۲۰۹	۱۹۵	۱۹۵	۱۹۵	۱۹۵	۱۹۵	راهنمایی بزرگسالان	۵
۴۴۱	۳۹۹	۳۹۹	۳۰۹	۳۹۹	۳۹۹	متوسطه بزرگسالان	۶
۳۶	۳۲	۳۲	۲۵	۳۴	۳۴	متوسطه فنی و حرفه‌ای سایر دستگاهها	۷
۴۳۵	۳۸۸	۳۸۸	۴۳۱	۱۵۱	۱۵۱	کار دانش سایر دستگاهها	۸
۲۶۶۳	۲۳۲۳	۲۳۲۳	۲۳۲۳	۲۳۲۳	۲۳۲۳	آموزش فنی و حرفه‌ای غیر رسمی غیردولتی	۹
۶۲۸	۷۰۰	۷۰۰	۷۰۰	۶۹۵	۸۹۳	آموزش عالی (کل)	۱۰
۶۲	۱۵۷	۱۵۷	۱۵۷	۵۲	۵۲	(پزشکی)	
۵۶۶	۵۲۳	۵۲۳	۵۲۳	۵۲۳	۶۶۱	(غیر پزشکی)	
دولتی شده	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۱۲۰	۲۰۰	(نیمه حضوری)	

مأخذ: همانند جدول ۲.

جدول ۴ - وضعیت اعتبارات جاری بخش آموزش در دوران برنامه دوم توسعه در مراحل نظام برنامه‌ریزی (ارقام به میلیارد ریال)

اعتبارات	مجموع اعتبارات دوران برنامه (۷۳ - ۱۳۷۷)					عنوان زیر بخشها و برنامه‌ها	یف
	مندرج قانون برنامه دوره ۷۸ - ۷۴	مندرج در پیش نویس لایحه	مندرج در پیش نویس لایحه	پیشنهاد دفتر به ش تلفیق	مصوب شورای برنامه		
	۲۹۱۴۲/۹	۳۰۱۰۰/۶	۳۳۹۳۰/۹	۵۰۹۳۶	۵۰۹۳۶	جمع بخش آموزش	
	۲۲۲۴۲/۸	۲۱۶۵۲/۸	۲۲۳۱۶/۱	۲۵۴۸۱	۳۵۳۳۳/۵	زیر بخش آموزش عمومی متوسطه و غیر رسمی	ف
	۸۳۵۲/۹	۷۵۲۹/۴	۷۶۷۹/۹	۹۵۲۷/۶	۱۳۰۰۳/۹	آموزش ابتدایی	۱
	۵۳۵۹/۳	۴۵۹۹/۶	۴۶۸۳/۴	۵۳۹۲/۷	۸۱۶۳/۴	آموزش راهنمایی	۲
	۴۹۸۱/۶	۵۷۳۶/۷	۶۰۴۲	۶۱۶۳/۳	۸۰۶۶/۱	آموزش متوسطه	۳
	۲۴۵/۶	۲۷۶/۶	۲۷۷/۶	۴۶۶/۸	۴۳۸/۴	آموزش کودکان استثنایی و سرآمد	۴
	۶۸۲/۶	۶۸۲/۶	۷۵۷	۷۷۸/۸	۱۴۲۷/۹	فعالتهای پرورشی	۵
	۳۹۰/۴	۴۳۹/۸	۴۳۸/۷	۴۳۸/۸	۱۱۹۶	سواد آموزی بزرگسالان	۶
	۲۸۸	۳۲۴/۵	۳۳۷/۵	۴۱۹/۲	۶۵۳/۱	آموزش فنی و حرفه‌ای غیر رسمی	۷
	۸۵	۹۵/۸	۱۰۲/۶	۱۰۷/۷	۸۶/۷	تحقیق در آموزش	۸
	۱۸۵۷	۱۹۶۷/۸	۱۹۹۷/۴	۲۰۸۶/۱	۲۲۹۸	خدمات پشتیبانی	۹
	۷۰۳۰/۶	۷۴۹۰/۱	۷۷۸۴/۵	۸۵۴۹/۹	۱۵۶۲۹/۵	زیر بخش آموزش عالی :	ب
	۱۷۴۴/۴	۱۸۵۲/۷	۱۹۰۵/۳	۲۱۲۸/۶	۴۴۰۷/۳	آموزش عالی پزشکی	۱
	۴۱۴۲	۴۴۲۵/۵	۴۵۹۷/۳	۴۹۸۸/۱	۸۴۹۶/۷	آموزش عالی غیر پزشکی	۲
	۴۸۱/۲	۵۰۴/۴	۵۳۱/۹	۶۷۲/۲	۲۷۲۵/۵	تحقیقات دانشگاهی	۳
	۶۶۳	۷۰۷/۵	۷۵۰	۷۶۱	جزئی از ارقام بالا	خدمات پشتیبانی	۴

مأخذ : اطلاعات مربوط به کمیته و شورای برنامه‌ریزی مرحله تلفیق و لایحه برگرفته از گزارش مندرج در مأخذ ۴ صص ۸۵ تا ۸۷ و ارقام سطرهای الف و ب مربوط به قانون برنامه از مأخذ ۱۶ صص ۱۱۸ تا ۱۲۱ و ارقام سایر سطرهای مربوط به قانون برنامه برگرفته از گزارش مندرج در مأخذ ۲۰ صص ۴۲ و ۷ - ۳۳ - ۷ .

جدول ۵ - وضعیت اعتبارات عمرانی بخش آموزش در دوران برنامه دوم توسعه در مراحل نظام برنامه‌ریزی (ارقام به میلیارد ریال)

اعتبارات	مجموع اعتبارات دوران برنامه (۷۳ - ۱۳۷۷)					عنوان زیر بخشها و برنامه‌ها	ردیف
	مصوب قانون برنامه دوره ۷۸ - ۴	مندرج در لائحه	مندرج در پیش‌نویس لائحه	پیشنهاد دفتر به ش تلفیق	مصوب شورای برنامه		
۷۴۸۳/۶	۷۵۸۳/۳	۸۷۷۰/۳	۱۱۰۶۱/۵	۲۳۸۷۱/۷	۲۳۸۷۱/۷	جمع بخش آموزش	
۵۰۱۶/۱	۵۳۴۰/۹	۶۲۹۳/۵	۷۹۱۷/۲	۲۶۶۹۲/۷	۲۶۶۹۲/۷	زیربخش آموزش عمومی متوسطه و غیررسمی:	الف
۹۲۷/۹	۹۸۸	۱۰۷۳/۲	۱۴۷۲	۵۰۸۵/۳	۵۰۸۵/۳	آموزش ابتدایی	۱
۱۲۱۱/۹	۱۲۹۰/۴	۱۶۶۷	۱۶۴۶	۴۵۹۷/۸	۴۵۹۷/۸	آموزش راهنمایی	۲
۲۴۹۳/۷	۲۶۵۵/۲	۳۰۱۱/۵	۴۰۶۴	۱۳۳۰۵/۶	۱۳۳۰۵/۶	آموزش متوسطه	۳
۲۰۲/۱	۲۱۵/۲	۲۲۳/۵	۳۷۹/۲	۲۸۲۵/۵	۲۸۲۵/۵	آموزش کودکان استثنایی و سرآمد	۴
-	-	۱۰۰	۱۰۰	۴۰۷/۷	۴۰۷/۷	فعالتهای پرورشی	۵
-	-	-	-	۱۳/۵	۱۳/۵	سواد آموزی بزرگسالان	۶
۱۷۳/۹	۱۸۵/۱	۲۱۰/۷	۲۴۸/۴	۴۰۴/۴	۴۰۴/۴	آموزش فنی و حرفه‌ای غیر رسمی	۷
۶/۶	۷	۷/۶	۷/۶	-	-	تحقیق در آموزش	۸
-	-	-	-	۵۲/۹	۵۲/۹	خدمات پشتیبانی	۹
۲۴۶۷/۵	۲۲۴۲/۴	۲۴۷۶/۸	۳۱۴۴/۳	۷۱۷۹	۷۱۷۹	زیربخش آموزش عالی :	ب
۸۱۰/۷	۷۴۱/۸	۶۷۴/۸	۸۸۲/۸	۸۸۲/۸	۸۸۲/۸	آموزش عالی پزشکی	۱
۱۴۵۷/۶	۱۳۳۰/۴	۱۵۲۰/۴	۱۹۲۲/۹	۵۴۲۴/۵	۵۴۲۴/۵	آموزش عالی غیر پزشکی	۲
۱۹۹/۲	۱۷۰/۲	۲۸۱/۶	۳۳۸/۶	۸۷۱/۷	۸۷۱/۷	تحقیقات دانشگاهی	۳
-	-	-	-	-	-	خدمات پشتیبانی	۴

مأخذ : همانند جدول ۴.

جدول ۶ - وضعیت مجموع اعتبارات بخش آموزش در دوران برنامه دوم توسعه در مراحل نظام برنامه‌ریزی (ارقام به میلیارد ریال)

اعتبارات	مجموع اعتبارات دوران برنامه (۷۳ - ۱۳۷۷)					عنوان زیر بخشها و برنامه‌ها	بف
	مصوب قانون برنامه دوره ۷۸ - ۷۴	مندرچ در لایحه	مندرچ در پیش نویس لایحه	پیشنهاد دفتر به ش تلفیق	مصوب شورای برنامه		
	۳۶۷۵۶/۶	۳۶۷۲۶/۲	۳۸۸۷۰/۹	۴۴۹۹۲/۴	۸۴۸۳۴/۷	۸۴۸۳۴/۷	جمع بخش آموزش
	۲۷۲۵۸/۵	۲۶۹۹۳/۷	۲۸۶۰۹/۶	۳۳۲۹۸/۲	۶۲۰۲۶/۲	۶۲۰۲۶/۲	زیربخش آموزش عمومی متوسطه و غیررسمی :
	۹۲۸۰/۸	۸۵۱۷/۴	۸۷۵۳/۱	۱۰۹۹۹/۶	۱۸۰۸۹/۲	۱۸۰۸۹/۲	آموزش ابتدایی
	۶۵۷۱/۲	۵۸۹۰	۶۳۵۰/۴	۷۰۳۸/۷	۱۲۷۶۱/۲	۱۲۷۶۱/۲	آموزش راهنمایی
	۷۴۷۵/۳	۸۳۹۱/۹	۹۰۵۳/۵	۱۰۲۲۷/۳	۲۱۳۷۱/۷	۲۱۳۷۱/۷	آموزش متوسطه
	۴۴۷/۷	۲۹۱/۸	۵۰۹/۱	۸۴۶	۳۲۶۳/۹	۳۲۶۳/۹	آموزش کودکان استثنایی و سرآمد
	۶۸۲/۶	۶۸۲/۶	۸۵۷	۸۷۸/۸	۱۸۳۵/۶	۱۸۳۵/۶	فعالتهای پرورشی
	۳۹۰/۴	۴۳۹/۸	۴۳۸/۷	۴۳۸/۸	۱۲۰۹/۵	۱۲۰۹/۵	سواد آموزی بزرگسالان
	۴۶۱/۹	۵۰۹/۶	۵۴۸/۲	۶۶۷/۶	۱۰۵۷/۵	۱۰۵۷/۵	آموزش فنی و حرفه‌ای غیر رسمی
	۹۱/۶	۱۰۲/۸	۱۱۰/۲	۱۱۵/۳	۸۶/۷	۸۶/۷	تحقیق در آموزش
	۱۸۵۷	۱۹۶۷/۸	۱۹۹۷/۴	۲۰۸۶/۱	۲۳۵۰/۹	۲۳۵۰/۹	خدمات پشتیبانی
	۹۴۹۸/۱	۹۷۳۲/۵	۱۰۲۶۱/۳	۱۱۶۹۴/۲	۲۲۸۰۸/۵	۲۲۸۰۸/۵	زیربخش آموزش عالی :
	۲۵۵۵/۱	۲۵۹۴/۵	۲۵۸۰/۱	۳۰۱۱/۴	۵۲۹۰/۱	۵۲۹۰/۱	آموزش عالی پزشکی
	۵۵۹۹/۶	۵۷۵۵/۹	۶۱۱۷/۷	۶۹۱۱	۱۳۹۲۱/۲	۱۳۹۲۱/۲	آموزش عالی غیر پزشکی
	۶۸۰/۴	۶۷۴/۶	۸۱۳/۵	۱۰۱۰/۸	۳۵۹۷/۲	۳۵۹۷/۲	تحقیقات دانشگاهی
	۶۶۳	۷۰۷/۵	۷۵۰	۷۶۱			خدمات پشتیبانی

مأخذ : همانند جدول ۴ و ۵.

فهرست منابع

- ۱- نفیسی، عبدالحسین؛ "بازنگری تجربه برنامه ریزی توسعه آموزش و پرورش در ایران (قسمت دوم)". فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره مسلسل ۲۹، تهران، بهار ۱۳۷۱.
- ۲- نفیسی، عبدالحسین؛ "بازنگری تجربه برنامه ریزی توسعه آموزش و پرورش در ایران". فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره مسلسل ۲۳ و ۲۲، تهران، پائیز ۱۳۶۹.
- ۳- نفیسی، عبدالحسین؛ "بازنگری تجربه برنامه ریزی توسعه آموزش و پرورش در ایران، سطوح برنامه‌ریزی". فصلنامه تعلیم و تربیت، شماره مسلسل ۲۴، تهران، زمستان ۱۳۶۹.
- ۴- نفیسی، عبدالحسین و همکاران؛ "بررسی عملکرد نظام برنامه ریزی و مستندات برنامه دوم توسعه در بخش آموزش"، سازمان برنامه و بودجه، دفتر امور آموزش عمومی، عالی و تحقیقات، تهران، اردیبهشت ۱۳۷۴.
- ۵- "پیوست لایحه برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران"، سازمان برنامه و بودجه، تهران، آذر ۱۳۷۲.
- ۶- "نظام برنامه ریزی بخش آموزش و پرورش"، وزارت آموزش و پرورش، دفتر هماهنگی طرحها و برنامه ریزی توسعه، تهران، دی ماه ۱۳۷۰.
- ۷- مجموعه گزارشهای کمیته های برنامه ریزی آموزش عمومی بر آموزش متوسطه نظری و فنی و حرفه ای بالغ بر ۱۴ نشریه است که فهرست آنها در مآخذمنبع ردیف ۴ آورده شده است.
- ۸- نفیسی، عبدالحسین؛ "برآورد دانش آموزان آموزش عمومی و متوسطه برحسب استانها در برنامه دوم توسعه و بررسی تحولات احتمالی وضعیت نابرابری آموزشی در استانها در سالهای ۷۲ و ۱۳۷۸"، سازمان برنامه و بودجه، دفتر امور آموزش عمومی، عالی و تحقیقات، تهران، آذر ماه ۱۳۷۳.
- ۹- "مستندات برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، جلد سوم: روشهای برنامه ریزی و برآورد ..."، سازمان برنامه و بودجه، تهران مهرماه ۱۳۷۲.
- ۱۰- "قانون برنامه اول توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۶۸ - ۱۳۷۲"، سازمان برنامه و بودجه، تهران، ۱۳۶۸.

- ۱۱- "گزارشهای کمیته برنامه ریزی آموزش فنی و حرفه ای غیر رسمی برنامه دوم توسعه"، دبیرخانه شورای عالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه ای کشور، تهران، ۱۳۷۲.
- ۱۲- سیاری، علی اکبر، "بازنگری بر تجارب برنامه ریزی آموزش عالی در برنامه دوم توسعه"، فصلنامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، شماره مسلسل ۹، تهران، بهار ۱۳۷۲.
- ۱۳- صیوچی، فرحناز و دبگران "ارزیابی عملکرد شوراهای گسترش آموزش عالی" سازمان برنامه و بودجه، دفتر آموزش عمومی، عالی و تحقیقات، تهران، اردیبهشت ۱۳۷۴.
- ۱۴- "مصوبه شورای مجلس شورای اسلامی در خصوص لایحه برنامه دوم توسعه..."، مجلس شورای اسلامی، اداره کل قوانین، ۱۳۷۳.
- ۱۵- "آیین نامه نحوه رسیدگی به لایحه برنامه دوم توسعه..."، مصوب مجلس شورای اسلامی، اداره کل قوانین، ۱۳۷۲.
- ۱۶- "قانون برنامه دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۷۴-۱۳۷۸) مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۰ مجلس شورای اسلامی"، سازمان برنامه و بودجه، تهران، ۱۳۷۴.
- ۱۷- "دستورالعمل تعدیل اعتبارات بخشی لایحه برنامه دولت برای تعیین اهداف کمی بخشها"، سازمان برنامه و بودجه، دفتر اقتصاد کلان، تهران، فروردین ۱۳۷۴، (انتشار داخلی).
- ۱۸- "قانون بودجه سال ۱۳۷۴ کل کشور"، مصوب مجلس شورای اسلامی ایران، سازمان برنامه بودجه، تهران، سال ۱۳۷۴.
- ۱۹- مستندات برنامه دوم توسعه ... جلد دهم، "شاخصها و روشهای توزیع اعتبارات عمرانی استانها"، سازمان برنامه و بودجه، تهران، اسفند ماه ۱۳۷۲.
- ۲۰- "هدفها، خط مشی های اساسی، سیاستها و برنامه های اجرایی بخشهای اقتصادی در برنامه دوم توسعه..."، سازمان برنامه و بودجه، معاونت امور اقتصادی و هماهنگی، تهران، مرداد ۱۳۷۴.
- ۲۱- "مستندات برنامه دوم توسعه ... جلد اول: نظام برنامه ریزی و ترکیب گروههای کاری"، سازمان برنامه و بودجه، تهران، مهرماه ۱۳۷۲.
- ۲۲- در این مورد به دو مأخذ زیر مراجعه شود:
- الف - سلامتی، محمد؛ "آموزشهای فنی و حرفه ای و مسائل آن از دیدگاه دبیرکل شورای عالی هماهنگی"، شماره ۲۰، زمستان ۱۳۷۱ هماهنگ، دبیرخانه شورای عالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه ای کشور، ۴-۱۱.
- ب - "استراتژی دوباره کاری در ایجاد هماهنگی و سیاستگذاری آموزشهای فنی و حرفه ای"، هماهنگ، شماره ۲۳، بهار ۱۳۷۱، دبیرخانه شورای عالی هماهنگی آموزش فنی و حرفه ای کشور، ۴-۹.